

# بررسی تجربه کشورهای عضو WTO در زمینه تعهدات بخش‌های خدمات پستی و پیک

محمد راستی

عضو هیأت علمی موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی  
m.rasti@itsr.ir

تجارت خدمات / خدمات پستی / خدمات پیک / سازمان جهانی

تجارت / WTO

## مقدمه

با توجه به آغاز فرآیند الحاق ایران به سازمان جهانی تجارت (WTO) از طریق انجام مراحل پرسش و پاسخ پیرامون رژیم تجاری کشور و در آستانه تشکیل گروه کاری الحاق ایران، شناخت وسعت آزادسازی تجاری فراروی تمامی زیربخش‌های خدمات از جمله خدمات ارتباطات و زیربخش‌های اصلی آن (به منظور آمادگی، بسترسازی و اتخاذ تدابیر لازم جهت توسعه رقابت‌پذیری بخش مذکور) ضروری است. خدمات ارتباطات یکی از یازده بخش اصلی و مهم خدمات در چارچوب طبقه بندی WTO است. این بخش شامل چهار زیربخش (۱) خدمات پستی (۲) خدمات پیک (۳) خدمات مخابرات (۴) خدمات سمعی - بصری می‌باشد. از این رو هدف مقاله حاضر شناسایی تعهدات آزادسازی تجاری فراروی دو زیربخش خدمات ارتباطات (خدمات پستی و پیک) ایران با توجه به تجربه کشورهای ملحق شده به WTO می‌باشد. برای این منظور ابتدا وضعیت تعهدات بخش خدمات

## چکیده

مقاله حاضر با توجه به این موضوع که ایران در فرآیند الحاق به سازمان جهانی تجارت (WTO) قرار دارد، به بررسی تجربه کشورهای ملحق شده به این سازمان (۳۱ کشوری که از سال ۱۹۹۵ به بعد و پس از تاسیس این سازمان، به عضویت سازمان مزبور درآمده‌اند)، در زمینه تعهدات بخش‌های خدمات پستی و پیک می‌پردازد. به این منظور این مقاله علاوه بر بررسی وضعیت جدول تعهدات خاص بخش‌های خدمات پستی و پیک کشورهای مذکور، به شناسایی درجه تعهدات آزادسازی تجاری آنها در بخش‌های نامبرده می‌پردازد. با توجه به تجارب کشورهای مذکور این مهم استنباط می‌شود که سناریوهای کاملاً متفاوتی در قبول تعهدات آزادسازی تجاری، فراروی بخش‌های خدمات پستی و پیک ایران قرار خواهند داشت.

مذکور کشورهای ملحق شده به WTO بررسی می‌شود. سپس جدول تعهدات آزادسازی تجارت خدمات پستی و پیک برای تمامی کشورهای مذکور، در چهار شیوه مختلف عرضه خدمات و در دو شکل دسترسی به بازار و رفتار ملی، ارائه می‌شود. در ادامه درجه تعهدات آزادسازی تجارت خدمات پستی و پیک در کشورهای مزبور مورد شناسایی و بررسی مقایسه‌ای قرار می‌گیرد. در پایان با توجه به تجارب کشورهای مذکور سناریوهای متفاوت تعهدات آزادسازی تجاری فراروی بخش خدمات پستی ایران شناسایی و ارائه می‌شود.

شایان ذکر است که منظور از کشورهای ملحق شده به WTO آن کشورهایی هستند که از سال ۱۹۹۵ به بعد و پس از تاسیس این سازمان در آن سال، به عضویت سازمان مزبور درآمده‌اند. در این مقاله از ۳۲ کشور ملحق شده به WTO، ۳۱ کشور که اطلاعات آن‌ها تا کنون قابل دسترسی بوده مورد بررسی قرار گرفته‌اند که عبارتند از: اکوادور، بلغارستان، مغولستان، پاناما، قرقیزستان، لتونی، استونی، اردن، گرجستان، آلبانی، عمان، کرواسی، لیتوانی، مولداوی، چین، تایوان، ارمنستان، مقدونیه، نپال، کامبوج، عربستان، ویتنام، تونگا، اکراین، کیپ‌ورد، روسیه، مونتنگرو، ساموآ، وانواتو، تاجیکستان و لائوس.

همچنین تجارت خدمات در چهار شیوه مختلف عبور از مرزها [۱]، مصرف در خارج [۲]، حضور تجاری [۳] و جابجایی اشخاص حقیقی [۴] به شرح زیر وجود دارد:

۱. عبور از مرز: در این شیوه هر دو عرضه‌کننده (صادرکننده) و مصرف‌کننده (واردکننده) در کشور خود باقی می‌مانند و تنها خدمات عرضه شده به وسیله عبور از مرز انتقال می‌یابد: مانند اعطای خدمات مشاوره، خدمات بیمه و بانکی، خدمات کامپیوتری، خدمات ارسال کالا نظیر دسته گل، کارت تبریک و هر گونه هدیه از طریق تلفن و اینترنت.

۲. مصرف در خارج: در این روش مصرف‌کننده (واردکننده) با عبور از مرز به محل عرضه خدمات می‌رود و در کشور

عرضه‌کننده (صادرکننده) به مصرف آن خدمت می‌پردازد: مانند رفتن به کشور دیگر جهت بازدید از آثار باستانی، تحصیل در مدارس و دانشگاه‌ها، مراجعه به مطب پزشکان و بیمارستان‌های آن کشور، استفاده از خدمات پستی و پیک خارجی در زمان اقامت در خارج.

۳. حضور تجاری: در این شیوه عرضه‌کننده (صادرکننده) خدمات با تاسیس نمایندگی در کشور مصرف‌کننده (واردکننده) خدمات، به عرضه و تولید خدمات می‌پردازد: مانند شعب نمایندگی بانک‌ها، شرکت‌های بیمه، دفترهای خدمات پستی و پیک در کشور مصرف‌کننده خدمات.

۴. جابجایی اشخاص حقیقی: در این شیوه عرضه‌کننده (صادرکننده) خدمات با عبور از مرز به کشور مصرف‌کننده (واردکننده) خدمات می‌رود و به تولید و عرضه خدمات می‌پردازد: مانند حضور پزشکان و مهندسان خارجی در کشور مصرف‌کننده خدمات و استفاده از کارکنان خارجی در بخش خدمات پستی و پیک.

## ۱. مروری بر وضعیت تعهدات آزادسازی تجارت خدمات پستی کشورهای ملحق شده به WTO

در این قسمت تعهدات کشورهای ملحق شده به WTO در زمینه آزادسازی بخش خدمات پستی مورد بررسی قرار می‌گیرد. تنها هفت کشور (به نام‌های مغولستان، قرقیزستان، آلبانی، مولداوی، مقدونیه، تونگا و اوکراین) از ۳۱ کشوری که از اعضای ملحق شده به WTO هستند، متعهد به آزادسازی تجارت خدمات پستی شده‌اند. به عبارت دیگر تنها ۲۳ درصد اعضای ملحق شده به WTO در بخش مذکور تعهد آزادسازی تجاری سپرده‌اند و ۲۴ کشور که برابر با ۷۷ درصد اعضای ملحق شده به WTO هستند، هیچ‌گونه تعهد آزادسازی تجارت خدمات پستی متقبل نشده‌اند. جدول (۱) وضعیت جدول تعهدات بخش خدمات پستی کشورهای ملحق شده به WTO را نشان می‌دهد.

## جدول ۱- وضعیت تعهدات کشورهای ملحق شده به WTO در بخش خدمات پستی

نام کشورها	سهم در کل کشورهای ملحق شده (درصد)	تعداد	
مغولستان، قرقیزستان، آلبانی، مولداوی، مقدونیه، تونگا و اوکراین	۲۳	۷	کشورهای متعهد شده در آزادسازی تجاری
مغولستان، آلبانی، مولداوی، تونگا و اوکراین	۱۶	۵	کشورهای متعهد در آزادسازی تجاری در شیوه اول
مغولستان، قرقیزستان، آلبانی، مولداوی، مقدونیه، تونگا و اوکراین	۲۳	۷	کشورهای متعهد در آزادسازی تجاری در شیوه دوم
مغولستان، آلبانی، مولداوی، تونگا و اوکراین	۱۶	۵	کشورهای متعهد در آزادسازی تجاری در شیوه سوم
-	۰	۰	کشورهای متعهد در آزادسازی تجاری در شیوه چهارم
سایر کشورهای ملحق شده	۷۷	۲۴	کشورهای متعهد نشده در آزادسازی تجاری

منبع: یافته‌های مقاله از بررسی اطلاعات جدول تعهدات آزادسازی تجارت خدمات کشورها که در وب سایت WTO موجود است.

دسترسی به بازار و رفتار ملی نشان می‌دهد. با مروری بر جدول مذکور این مهم مشخص می‌شود که میزان تعهدات آزادسازی تجاری در کشورهای مزبور یکسان نبوده و از تنوع فراوانی برخوردار است. بنابراین در قسمت آتی (بخش چهارم) برای مقایسه بهتر به شناسایی کمی میزان درجه تعهدات آزادسازی آنها در کل بخش خدمات پستی و به تفکیک چهار شیوه متفاوت عرضه خدمات پرداخته می‌شود.

شایان ذکر است که تعهدات کشورها در دو شیوه اول و سوم به‌طور کامل مشابه بوده است و همانطوری که ذکر شد تمامی هفت کشور متعهد به آزادسازی تجارت خدمات پستی، در شیوه دوم عرضه خدمات (مصرف در خارج) بخش مذکور تعهد آزادسازی تجاری سپرده‌اند و تمامی کشورهای ملحق شده در شیوه چهارم عرضه خدمات (حضور اشخاص حقیقی) هیچگونه تعهد آزادسازی تجاری به استثنای موارد ذکر شده در جدول افقی متقبل نشده‌اند.

تمامی هفت کشور متعهد به آزادسازی تجارت خدمات پستی، در شیوه دوم عرضه خدمات (مصرف در خارج) بخش مذکور تعهد آزادسازی تجاری سپرده‌اند. این در حالی است که تنها ۵ کشور ملحق شده (برابر با ۱۶ درصد کشورهای ملحق شده)، متعهد به آزادسازی تجارت خدمات پستی در شیوه‌های اول (عبور از مرز) و سوم (حضور تجاری) عرضه خدمات شده‌اند. تمامی کشورهای ملحق شده در شیوه چهارم عرضه خدمات (حضور اشخاص حقیقی) هیچگونه تعهد آزادسازی تجاری به استثنای موارد ذکر شده در جدول افقی متقبل نشده‌اند.

## ۲. مروری بر جدول تعهدات بخش خدمات پستی

### کشورهای ملحق شده به WTO

جدول (۲) وضعیت تعهدات آن گروه از کشورهای ملحق شده به WTO که در بخش خدمات پستی تعهد آزادسازی تجاری سپرده‌اند، را در چهار شیوه مختلف عرضه خدمات و در دو شکل

## جدول ۲- جدول تعهدات کشورهای ملحق شده به WTO در بخش خدمات پستی

ردیف	نام کشور	کد	دسترسی به بازار	رفتار ملی
۱	مغولستان	خدمات پستی (۷۵۱۱)	۱- عدم محدودیت ۲- عدم محدودیت ۳- عدم محدودیت ۴- عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده	۱- عدم محدودیت ۲- عدم محدودیت ۳- عدم محدودیت ۴- عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده
۲	قرقیزستان	خدمات پستی (۷۵۱۱)	۱- عدم تعهد ۲- عدم محدودیت ۳- عدم تعهد ۴- عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده	۱- عدم تعهد ۲- عدم محدودیت ۳- عدم تعهد ۴- عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده
۳	آلبانی	خدمات پستی مرتبط با بسته پستی (۷۵۱۱۲)	۱- عدم محدودیت ۲- عدم محدودیت ۳- عدم محدودیت ۴- عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده	۱- عدم محدودیت ۲- عدم محدودیت ۳- عدم محدودیت ۴- عدم محدودیت
۴	مولداوی	خدمات پستی بین‌المللی و خدمات پستی داخلی تا حجم نامه‌های ۳۵۰ گرمی (۷۵۱۱)	۱- در انحصار شرکت دولتی پست مولداوی قرار دارد. ۲- عدم محدودیت ۳- در انحصار شرکت دولتی پست مولداوی قرار دارد. ۴- عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده	۱- عدم محدودیت ۲- عدم محدودیت ۳- عدم محدودیت ۴- عدم محدودیت
		خدمات پستی مرتبط با بسته پستی (۷۵۱۱۲)	۱- عدم محدودیت ۲- عدم محدودیت ۳- عدم محدودیت ۴- عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده	۱- عدم محدودیت ۲- عدم محدودیت ۳- عدم محدودیت ۴- عدم محدودیت
۵	مقدونیه	خدمات ایجاد باجه پستی (۷۵۱۱۳)	۱- در انحصار شرکت دولتی پست مولداوی قرار دارد. عدم محدودیت از ۳۱ دسامبر ۲۰۰۴. ۲- عدم محدودیت ۳- در انحصار شرکت دولتی پست مولداوی قرار دارد. عدم محدودیت از ۳۱ دسامبر ۲۰۰۴. ۴- عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده	۱- عدم محدودیت ۲- عدم محدودیت ۳- عدم محدودیت ۴- عدم محدودیت
		خدمات پستی (۷۵۱۱)	۱- خدمات پستی فراگیر در انحصار اداره پست مقدونیه است. ۲- عدم محدودیت ۳- خدمات پستی فراگیر در انحصار اداره پست مقدونیه است. ۴- عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده	۱- عدم محدودیت ۲- عدم محدودیت ۳- عدم محدودیت ۴- عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده
۶	تونگا	ارائه مشاوره در خصوص عرضه خدمات پستی (۷۵۱۱)**	۱- عدم محدودیت ۲- عدم محدودیت ۳- عدم محدودیت ۴- عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده	۱- عدم محدودیت ۲- عدم محدودیت ۳- عدم محدودیت ۴- عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده
۷	اوکراین	خدمات پستی (۷۵۱۱)	۱- مقداری تعهد در اعطای اجازه فعالیت در برخی از زیربخش‌های خدمات پستی وجود دارد. ۲- مقداری تعهد در اعطای اجازه فعالیت در برخی از زیربخش‌های خدمات پستی وجود دارد. ۳- مقداری تعهد در اعطای اجازه فعالیت در برخی از زیربخش‌های خدمات پستی وجود دارد. ۴- عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده	۱- عدم محدودیت ۲- عدم محدودیت ۳- عدم محدودیت ۴- عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده

منبع: جدول تعهدات آزادسازی تجارت خدمات کشورها که از وب سایت WTO مستخرج و ترجمه شده است.

### ۳. شناسایی درجه تعهدات آزادسازی تجارت خدمات پستی در کشورهای ملحق شده به WTO

با مشخص شدن تفاوت در میزان تعهدات آزادسازی تجاری کشورهای متعهد به آزادسازی تجارت خدمات پستی در قسمت قبل، در این قسمت برای مقایسه بهتر به شناسایی کمی میزان درجه تعهدات آزادسازی آنها در کل بخش خدمات پستی پرداخته می‌شود. به این منظور در صورت عدم محدودیت کامل در دسترسی به بازار در هر شیوه تجارت خدمات، درجه آزادسازی برابر با ۱۰۰ درصد، در صورت عدم تعهد کامل درجه آزادسازی برابر با صفر درصد و در حالت‌های بینابین نیز عددی متناسب با سطح تعهدات آزادسازی در نظر گرفته می‌شود. همچنین درجه آزادسازی تجاری کل نیز از میانگین وزنی چهار شیوه محاسبه می‌شود. وزن‌های اعمالی براساس وزن تجارت هر شیوه در کل تجارت خدمات به شکل ذیل در نظر گرفته می‌شود:

شیوه اول برابر ۲۵ درصد، شیوه دوم برابر ۱۵ درصد، شیوه سوم ۶۰ درصد و شیوه چهارم صفر درصد. در واقع از آنجا که حجم تجارت خدمات جهانی در شیوه چهارم در حدود یک درصد مجموع است و وضعیت این شیوه از تجارت خدمات پستی در تمامی کشورهایی که متعهد به آزادسازی شده‌اند، "عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده" است، وزن مذکور برابر صفر برای شیوه چهارم در نظر گرفته شده است.

جدول (۳) درجه تعهدات آزادسازی تجاری کشورهای ملحق شده به WTO در کل بخش خدمات پستی و در حالت میانگین چهار شیوه متفاوت عرضه خدمات نشان می‌دهد. بر این اساس در میان کشورهای ملحق شده به WTO کشور مغولستان با ۱۰۰ درصد از بالاترین سطح تعهدات آزادسازی تجاری در کل بخش خدمات پستی برخوردار است. در واقع با توجه به این جدول و جدول پیشین کشور مذکور متعهد به بازگشایی سه شیوه اول تجارت خدمات پستی شده و تنها در شیوه چهارم تجارت خدمات مشمول عدم تعهد در آزادسازی تجاری است. پس از آن کشورهای مولداوی و اوکراین به ترتیب با ۶۳ و ۴۰ درصد از

بالاترین سطح تعهدات آزادسازی تجاری در کل بخش خدمات پستی برخوردار هستند. در واقع دو کشور مذکور و چهار کشور آلبانی، قرقیزستان، مقدونیه و تونگا نیز با برخورداری از درجه آزادسازی تجارت خدمات بین ۶۳ تا ۱۰ درصد، حالت بینابینی میان عدم محدودیت نسبتاً کامل (به استثنای شیوه چهارم) یعنی ۱۰۰ درصد و عدم تعهد کامل یعنی صفر درصد داشته‌اند. همچنین همانطوری که قبلاً ذکر شد ۲۴ کشور دیگر (برابر با ۷۷ درصد اعضای ملحق شده) هیچگونه تعهدی در آزادسازی تجارت خدمات پستی متقبل نشده‌اند و درجه آزادسازی تجارت خدمات آنها برابر صفر درصد است.

#### جدول ۳- درجه تعهدات آزادسازی تجاری

#### کشورهای ملحق شده به WTO در بخش خدمات پستی (در حالت میانگین چهار شیوه عرضه خدمات)

ردیف	نام کشور	درجه آزادسازی (درصد)
۱	مغولستان	۱۰۰
۲	مولداوی	۶۳
۳	اوکراین	۴۰
۴	آلبانی	۲۵
۵-۶	قرقیزستان و مقدونیه	۱۵
۷	تونگا	۱۰
۸	سایر کشورها (۲۴ کشور)	۰
	میانگین کل ۳۱ کشور ملحق شده (اعم از متعهد و غیرمتعهد به آزادسازی بخش مذکور)	۸٫۵
	میانگین ۷ عضو ملحق شده متعهد در آزادسازی بخش مذکور	۳۸٫۳

منبع: محاسبات مقاله

همچنین در انتهای این جدول میانگین درجه آزادسازی تجارت خدمات پستی در دو حالت الف) هفت کشور اعضای ملحق شده به WTO متعهد در آزادسازی تجاری بخش مذکور و ب) ۳۱ کشور کل اعضاء ملحق شده به WTO (اعم از متعهد و غیرمتعهد به آزادسازی تجاری بخش مذکور) آورده شده است. بر این اساس ملاحظه می‌شود که در کل بخش تجارت خدمات پستی، میانگین درجه آزادسازی تجاری برابر ۳۸/۳ درصد در میان



۷ کشور اعضای ملحق شده به WTO متعهد در آزادسازی تجاری بخش مذکور و برابر با ۸/۵ درصد در میان ۳۱ کشور کل اعضاء ملحق شده به WTO (اعم از متعهد و غیر متعهد به آزادسازی تجاری بخش مذکور) است.

#### ۴. شناسایی سناریوهای متفاوت تعهدات آزادسازی تجاری فراروی بخش خدمات پستی ایران

به طور کلی دو رویکرد لیست مثبت و منفی در تهیه جدول تعهدات تجارت خدمات وجود دارد. رویکرد لیست مثبت که متداول است، مبتنی بر این امر می‌باشد که قرار گرفتن نام یک بخش در جدول مذکور دلالت بر پذیرش یا نگاه مثبت به آزادسازی تجارت بخش مورد نظر است هر چند که می‌توان محدودیت‌های آزادسازی تجاری نیز در این جدول لحاظ گردد. در مقابل رویکرد لیست منفی دلالت بر عدم پذیرش یا نگاه منفی به آزادسازی تجارت بخش مورد نظر دارد و از این رو قرار نگرفتن نام آن بخش در جدول تعهدات خدمات مورد تاکید قرار گرفته است.

با توجه به تجارب کشورها سناریوهای متفاوت ذیل فراروی تعهدات خاص ایران در بخش خدمات پستی قرار خواهد داشت: الف) در سناریوی اول عدم تعهد آزادسازی تجاری در خدمات پستی یا اتخاذ رویکرد منفی: مانند کشورهای چین، روسیه، عربستان سعودی و ویتنام.

ب) در سناریو دوم و در صورت تاکید فرآیند مذاکرات بر آزادسازی محدود بخش خدمات پستی، سطح تعهد آزادسازی حداقلی (کمتر از ۵۰ درصد): مشابه کشورهای تونگا، قرقیزستان، مقدونیه، آلبانی و اوکراین.

ج) در سناریو سوم و در صورت تاکید فرآیند مذاکرات بر آزادسازی حداکثری بخش خدمات پستی، سطح تعهد آزادسازی حداکثری (بالاتر از ۵۰ درصد): مشابه کشور مولداوی.

د) در سناریو چهارم و در صورت تاکید فرآیند مذاکرات بر

آزادسازی کامل بخش خدمات پستی، سطح تعهد آزادسازی کامل (۱۰۰ درصد): مشابه کشور مغولستان.

بنابراین با توجه به مطالب پیش گفته، در صورت پذیرش رویکرد منفی به آزادسازی تجارت خدمات پستی، عدم قبول تعهد به مانند کشورهای چین، عربستان سعودی و ویتنام، برای ایران توصیه می‌شود. در صورت اتخاذ رویکرد مثبت و تاکید فرآیند مذاکرات بر آزادسازی تجارت خدمات پستی، سطح تعهد آزادسازی تجاری حداکثر در حدود تعهدات کشورهایی مانند تونگا (۱۰ درصد)، قرقیزستان و مقدونیه (۱۵ درصد) پیشنهاد می‌شود.

#### ۵. مروری بر وضعیت تعهدات آزادسازی تجارت خدمات پیک کشورهای ملحق شده به WTO

در این قسمت تعهدات کشورهای ملحق شده به WTO در زمینه آزادسازی بخش خدمات پیک مورد بررسی قرار می‌گیرد. تنها ۳ کشور (به نام‌های اکوادور، بلغارستان و پاناما) از ۳۱ کشوری که از اعضای ملحق شده به WTO هستند، متعهد به آزادسازی تجارت خدمات پیک نشده‌اند. به عبارت دیگر تنها ۱۰ درصد اعضای ملحق شده به WTO در بخش مذکور تعهد آزادسازی تجاری نسپرده‌اند و ۲۷ کشور که برابر با ۸۷ درصد اعضای ملحق شده به WTO هستند، متعهد به آزادسازی تجارت خدمات پیک شده‌اند.

جدول (۴) وضعیت جدول تعهدات بخش خدمات پیک کشورهای ملحق شده به WTO را نشان می‌دهد. همانطوری که ملاحظه می‌شود تمامی ۲۸ کشور متعهد به آزادسازی تجارت خدمات پیک (به استثنای مولداوی که تنها در شیوه دوم عرضه خدمات متعهد به آزادسازی تجاری بخش مزبور شده است)، در سه شیوه اول عرضه خدمات متعهد به آزادسازی تجاری شده‌اند. همچنین تمامی کشورهای ملحق شده در شیوه چهارم عرضه خدمات (حضور اشخاص حقیقی) هیچگونه تعهد آزادسازی تجاری به استثنای موارد ذکر شده در جدول افقی متقبل نشده‌اند.

## جدول ۴- وضعیت تعهدات کشورهای ملحق شده به WTO در بخش خدمات پیک

نام کشورها	سهم در کل کشورهای ملحق شده (درصد)	تعداد	
مغولستان، قرقیزستان، لتونی، استونی، اردن، گرجستان، آلبانی، عمان، کرواسی، لیتوانی، مولداوی، چین، تایوان، ارمنستان، مقدونیه، نپال، کامبوج، عربستان، ویتنام، تونگو، اکراین و کیپورد.	۹۰	۲۸	کشورهای متعهد شده در آزادسازی تجاری
مغولستان، قرقیزستان، لتونی، استونی، اردن، گرجستان، آلبانی، عمان، کرواسی، لیتوانی، چین، تایوان، ارمنستان، مقدونیه، نپال، کامبوج، عربستان، ویتنام، تونگو، اکراین و کیپورد.	۸۷	۲۷	کشورهای متعهد در آزادسازی تجاری در شیوه اول
مغولستان، قرقیزستان، لتونی، استونی، اردن، گرجستان، آلبانی، عمان، کرواسی، لیتوانی، مولداوی، چین، تایوان، ارمنستان، مقدونیه، نپال، کامبوج، عربستان، ویتنام، تونگو، اکراین و کیپورد.	۹۰	۲۸	کشورهای متعهد در آزادسازی تجاری در شیوه دوم
مغولستان، قرقیزستان، لتونی، استونی، اردن، گرجستان، آلبانی، عمان، کرواسی، لیتوانی، چین، تایوان، ارمنستان، مقدونیه، نپال، کامبوج، عربستان، ویتنام، تونگو، اکراین و کیپورد.	۸۷	۲۷	کشورهای متعهد در آزادسازی تجاری در شیوه سوم
-	۰	۰	کشورهای متعهد در آزادسازی تجاری در شیوه چهارم
اکوادور، بلغارستان و پاناما	۱۰	۳	کشورهای متعهد نشده در آزادسازی تجاری

منبع: یافته‌های مقاله از بررسی اطلاعات جدول تعهدات آزادسازی تجارت خدمات کشورها که در وب سایت WTO موجود است.

مذکور این مهم مشخص می‌شود که میزان تعهدات آزادسازی تجاری در کشورهای مزبور یکسان نبوده و از تنوع فراوانی برخوردار است. بنابراین در قسمت آتی (بخش هفتم) برای مقایسه بهتر به شناسایی کمی میزان درجه تعهدات آزادسازی آنها در کل بخش خدمات پیک (مشابه روش استفاده شده در بخش خدمات پستی) پرداخته می‌شود.

## ۶. مروری بر جدول تعهدات بخش خدمات پستی کشورهای ملحق شده به WTO

جدول (۵) وضعیت تعهدات آن گروه از کشورهای ملحق شده به WTO که در بخش خدمات پیک تعهد آزادسازی تجاری سپرده‌اند، را در چهار شیوه مختلف عرضه خدمات و در دو شکل دسترسی به بازار و رفتار ملی نشان می‌دهد. با مروری بر جدول

## جدول ۵- جدول تعهدات کشورهای ملحق شده به WTO در بخش خدمات پیک

ردیف	نام کشور	کد	دسترسی به بازار	رفتار ملی
۱-۱۵	مغولستان، قرقیزستان، استونی، گرجستان، آلبانی، عمان، لیتوانی، تایوان، ارمنستان، مقدونیه، کامبوج، عربستان، تونگا، کیپورد، وانواتو	خدمات پیک (۷۵۱۲)	۱- عدم محدودیت ۲- عدم محدودیت ۳- عدم محدودیت ۴- عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده	۱- عدم محدودیت ۲- عدم محدودیت ۳- عدم محدودیت ۴- عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده
۱۶	لتونی	خدمات پیک زمینی (۷۵۱۲)	۱- عدم محدودیت ۲- عدم محدودیت ۳- عدم محدودیت ۴- عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده	۱- عدم محدودیت ۲- عدم محدودیت ۳- عدم محدودیت ۴- عدم محدودیت

ردیف	نام کشور	کد	دسترسی به بازار	رفتار ملی
۱۷	اردن	خدمات پیک (۷۵۱۲)	<p>۱- عدم محدودیت</p> <p>۲- عدم محدودیت</p> <p>۳- عدم محدودیت منوط به حداکثر ۵۱ درصد سهام خارجی تا اول ژانویه ۲۰۰۴ است. پس از این تاریخ ۱۰۰ درصد سهام خارجی اجازه داده می‌شود.</p> <p>۴- عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده</p>	<p>۱- عدم محدودیت</p> <p>۲- عدم محدودیت</p> <p>۳- عدم محدودیت</p> <p>۴- عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده</p>
۱۸	کرواسی	خدمات پیک زمینی (۷۵۱۲)	<p>۱- عدم محدودیت</p> <p>۲- عدم محدودیت</p> <p>۳- عدم محدودیت از اول ژانویه ۲۰۰۳ و حضور تجاری در شکل تاسیس نمایندگی به‌طور کامل خارجی مجاز است.</p> <p>۴- عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده</p>	<p>۱- عدم محدودیت</p> <p>۲- عدم محدودیت</p> <p>۳- عدم محدودیت</p> <p>۴- عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده</p>
۱۹	مولداوی	خدمات پیک (۷۵۱۲)	<p>۱- در انحصار شرکت دولتی پست مولداوی قرار دارد.</p> <p>۲- عدم محدودیت</p> <p>۳- در انحصار یک شرکت دولتی پست مولداوی قرار دارد.</p> <p>۴- عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده</p>	<p>۱- عدم محدودیت</p> <p>۲- عدم محدودیت</p> <p>۳- عدم محدودیت</p> <p>۴- عدم محدودیت</p>
۲۰	چین	خدمات پیک (۷۵۱۲۱)	<p>۱- عدم محدودیت</p> <p>۲- عدم محدودیت</p> <p>۳- از زمان الحاق عرضه‌کنندگان خدمات خارجی مجاز به سرمایه‌گذاری مشترک تا سقف ۴۹ درصد هستند. یک سال پس از الحاق چین اکثریت مشارکت خارجی مجاز است. چهار سال پس از الحاق چین تاسیس نمایندگی به‌طور کامل خارجی مجاز است.</p> <p>۴- عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده</p>	<p>۱- عدم محدودیت</p> <p>۲- عدم محدودیت</p> <p>۳- عدم محدودیت</p> <p>۴- عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده</p>
۲۱	نیپال	خدمات پیک چندجانبه (۷۵۱۲۱)	<p>۱- عدم محدودیت</p> <p>۲- عدم محدودیت</p> <p>۳- عرضه خدمات پیک از قلمرویی خارجی به نیپال یا از نیپال به قلمرویی خارجی عدم محدودیت، به شرطی که با مشارکت نیپال و با سقف ۸۰ درصد مشارکت خارجی صورت پذیرد.</p> <p>۴- عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده</p>	<p>۱- عدم محدودیت</p> <p>۲- عدم محدودیت</p> <p>۳- عدم محدودیت</p> <p>۴- عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده</p>
۲۲	ویتنام	خدمات پیک (۷۵۱۲*)	<p>۱- عدم محدودیت</p> <p>۲- عدم محدودیت</p> <p>۳- عدم محدودیت به استثناء این امر که تنها مشارکت خارجی تا سقف ۵۱ درصد به صورت سرمایه‌گذاری مشترک در ۵ سال اول پس از الحاق مجاز می‌باشد. پس از ۵ سال از الحاق ۱۰۰ درصد مشارکت خارجی مجاز است.</p> <p>۴- عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده</p>	<p>۱- عدم محدودیت</p> <p>۲- عدم محدودیت</p> <p>۳- عدم محدودیت</p> <p>۴- عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده</p>



ردیف	نام کشور	کد	دسترسی به بازار	رفتار ملی
۲۳	اوکراین	خدمات پیک (۷۵۱۲)	۱- مقداری محدودیت در اعطای اجازه فعالیت در برخی از زیربخش‌های خدمات پیک وجود دارد. ۲- مقداری در اعطای اجازه فعالیت در برخی از زیربخش‌های خدمات پیک وجود دارد. ۳- مقداری محدودیت در اعطای اجازه فعالیت در برخی از زیربخش‌های خدمات پیک وجود دارد. ۴- عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده	۱- عدم محدودیت ۲- عدم محدودیت ۳- عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده
۲۴-۲۵	روسیه، تاجیکستان	خدمات پیک (۷۵۱۲) تنها در موارد: الف) امور مربوط به بسته‌های پستی (از جمله کتاب‌ها و کاتالوگ‌ها) و ارسال تولیدات مطبوعاتی (مجلات، روزنامه‌ها و نشریات دوره‌ای) و همچنین خدمات ارسال سریع نامه‌ها، بسته‌های پستی و تولیدات مطبوعاتی	۱- عدم محدودیت ۲- عدم محدودیت ۳- عدم محدودیت به استثناء این موضوع که حضور تجاری تنها در شکل اشخاص حقوقی تبعه فدراسیون روسیه/ تاجیکستان مجاز است. ۴- عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده	۱- عدم محدودیت ۲- عدم محدودیت ۳- عدم محدودیت به استثناء این موضوع که حضور تجاری تنها در شکل اشخاص حقوقی تبعه فدراسیون روسیه مجاز است. ۴- عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده
۲۶	مونتنگرو	خدمات پیک (۷۵۱۲) خدمات مربوط به امور پستی در زیربخش‌های ذیل (برای هر دو مقصد داخلی و خارجی): الف) امور مربوط به ارتباطات نوشتاری مشخص در هر نوعی از ارسال توسط واسطه فیزیکی شامل خدمات پستی دوگانه و پستی مستقیم ب) امور مربوط به ارسال بسته‌های پستی ج) امور مربوط به ارسال محصولات مطبوعاتی د) امور مربوط به سه مورد فوق در زمینه پست سفارشی یا تضمینی ه) خدمات ارسال پیش‌تاز برای موارد الف تا ج و) امور مربوط به موارد ارسال عمومی و غیرمشخص ز) مبادله مستندات - سه زیربخش الف) د) و ه) در مواردی که قیمت ارسال پنج برابر کمتر از تعرفه پایه عمومی است و وزن آن کمتر از ۳۵۰ گرم است به علاوه خدمات پستی سفارشی در حالات انجام رویه‌های قضایی یا اداری مستثنی می‌شوند.	۱، ۲ و ۳) سیستم مجوزدهی برای زیربخش‌های الف تا د به شرط اعمال الزامات خدمات عمومی برقرار است. این مجوزها به شرط الزامات خدمات عمومی خاص و یا مساعدت مالی به اعتبارات جبرانی برقرار است. عدم محدودیت برای زیربخش‌های ه تا ز ۴- عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده	۱- عدم محدودیت ۲- عدم محدودیت ۳- عدم محدودیت ۴- عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده
۲۷-۲۸	ساموا و لائوس	خدمات پیک به استثناء موارد ذیل: ۱) جمع‌آوری، حمل و نقل و تحویل نامه‌های داخلی و خارجی در حالات ذیل: الف) نامه‌هایی که وزن آن‌ها کمتر از ۱۰۰ گرم است و ب) بسته‌های کوچکی که وزن آن‌ها تا ۲ کیلو گرم است. ۲) جمع‌آوری، حمل و نقل و تحویل بسته‌های پستی داخلی و خارجی تا ۲۰ کیلوگرم ۳) تدارک بسته‌های پستی ۴) صدور تمبرهای پستی	۱- عدم محدودیت ۲- عدم محدودیت ۳- عدم محدودیت ۴- عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده	۱- عدم محدودیت ۲- عدم محدودیت ۳- عدم محدودیت ۴- عدم تعهد به استثناء مواردی که در بخش افقی ذکر شده

منبع: جدول تعهدات آزادسازی تجارت خدمات کشورها که از وب سایت WTO و به شماره اسناد مندرج در فهرست منابع مستخرج شده است.

## ۷. شناسایی درجه تعهدات آزادسازی تجارت خدمات پیک در کشورهای ملحق شده به WTO

با مشخص شدن تفاوت در میزان تعهدات آزادسازی تجاری کشورهای متعهد به آزادسازی تجارت خدمات پیک در قسمت قبل، در این قسمت برای مقایسه بهتر به شناسایی کمی میزان درجه تعهدات آزادسازی آنها در کل بخش خدمات پیک (مشابه روش استفاده شده در بخش خدمات پستی) پرداخته می‌شود. جدول (۶) درجه تعهدات آزادسازی تجاری کشورهای ملحق شده به WTO در کل بخش خدمات پیک را نشان می‌دهد.

مطابق با جدول (۶) در میان کشورهای ملحق شده به WTO ۱۵ کشور از مجموع ۳۱ کشور با ۱۰۰ درصد از بالاترین سطح تعهدات آزادسازی تجارت خدمات پیک برخوردار بوده‌اند. در واقع با توجه به این جدول و جدول پیشین این کشورها متعهد به

بازگشایی سه شیوه اول تجارت خدمات پیک شده و تنها در شیوه چهارم تجارت خدمات مشمول عدم تعهد در آزادسازی تجاری شده‌اند. هشت کشور نیز با برخورداری از درجه آزادسازی تجارت خدمات بین ۱۵ تا ۹۴ درصد، حالت بینابینی میان عدم محدودیت نسبتاً کامل (به استثنای شیوه چهارم) یعنی ۱۰۰ درصد و عدم تعهد کامل یعنی صفر درصد داشته‌اند. همچنین همانطوری که قبلاً ذکر شد سه کشور اکوادور، بلغارستان و پاناما هیچگونه تعهدی در آزادسازی تجارت خدمات پیک متقبل نشده‌اند و درجه آزادسازی تجارت خدمات آنها برابر صفر درصد است.

همچنین در انتهای این جدول میانگین درجه آزادسازی تجارت خدمات پیک ۳۱ کشور ملحق شده به WTO آورده شده که در کل بخش تجارت خدمات پیک، میانگین مذکور برابر ۷۴/۴ درصد است.

### جدول ۶- درجه تعهدات آزادسازی تجاری کشورهای ملحق شده به WTO در بخش خدمات پیک (در حالت میانگین چهار شیوه عرضه خدمات)

ردیف	نام کشور	درجه آزادسازی (درصد)
۱	مغولستان، قرقیزستان، استونی، گرجستان، آلبانی، عمان، لیتوانی، تایوان، ارمنستان، مقدونیه، کامبوج، عربستان، تونگا، کیپ‌ورد، وانواتو	۱۰۰
۱۶	اردن، کرواسی، ویتنام	۹۴
۱۹	چین	۷۴
۲۰	روسیه، تاجیکستان	۷۰
۲۲	لتونی، اوکراین، مونته‌نگرو، ساموا و لاتوس	۵۰
۲۷	نیپال	۴۴
۲۸	مولداوی	۱۵
۲۹	اکوادور، بلغارستان، پاناما	۰
	میانگین کل ۳۱ کشور	۷۴/۴

منبع: محاسبات مقاله

یا اتخاذ رویکرد منفی: مانند کشورهای اکوادور، بلغارستان و پاناما.

ب) در سناریو دوم و در صورت تاکید فرآیند مذاکرات بر آزادسازی بسیار محدود بخش خدمات پیک، سطح تعهد آزادسازی بسیار محدود: مشابه کشور مولداوی (۱۵ درصد).

## ۸. شناسایی سناریوهای متفاوت تعهدات آزادسازی تجاری فراروی بخش خدمات پیک ایران

با توجه به تجارب کشورها سناریوهای متفاوت ذیل فراروی تعهدات خاص ایران در بخش خدمات پیک قرار خواهد داشت: الف) در سناریو اول عدم تعهد آزادسازی تجاری در خدمات پیک

ج) در سناریو سوم و در صورت تاکید فرآیند مذاکرات بر آزادسازی بیشتر بخش خدمات پیک، سطح تعهد آزادسازی بیشتر: مشابه کشورهای نپال، اوکراین، لتونی، مونته‌نگرو، ساموا و لائوس (از ۴۴ تا ۵۰ درصد).

د) در سناریو چهارم و در صورت تاکید فرآیند مذاکرات بر آزادسازی حداکثری بخش خدمات پیک، سطح تعهد آزادسازی حداکثری: مشابه کشورهای روسیه، تاجیکستان (۷۰ درصد)، چین (۷۴ درصد)، اردن، کرواسی، ویتنام (۹۴ درصد).

د) در سناریو پنجم و در صورت تاکید فرآیند مذاکرات بر آزادسازی کامل بخش خدمات پیک، سطح تعهد آزادسازی کامل (۱۰۰ درصد): مشابه کشور عربستان و ۱۴ کشور دیگر. بنابراین با توجه به مطالب پیش‌گفته، در صورت پذیرش رویکرد منفی به آزادسازی تجارت خدمات پیک، عدم قبول تعهد به مانند کشورهای اکوادور، بلغارستان و پاناما، برای ایران توصیه می‌شود. در صورت اتخاذ رویکرد مثبت و تاکید فرآیند مذاکرات بر آزادسازی تجارت خدمات پیک، ابتدا سطح تعهدات آزادسازی تجاری بسیار محدود مشابه سطح تعهدات مولداوی (۱۵ درصد) پیشنهاد می‌شود.

## جمع‌بندی و ملاحظات

در این مقاله تعهدات کشورهای ملحق شده به WTO (۳۱) کشوری که از سال ۱۹۹۵ به بعد و پس از تاسیس این سازمان در آن سال، به عضویت سازمان مزبور درآمده‌اند) در زمینه آزادسازی تجارت خدمات پستی و پیک مورد بررسی قرار گرفته است. براساس یافته‌های این مقاله تنها هفت کشور از ۳۱ کشوری که از اعضاء ملحق شده به WTO هستند، متعهد به آزادسازی تجارت خدمات پستی شده‌اند. این در حالی است که ۲۸ کشور از ۳۱ کشور مذکور متعهد به آزادسازی تجارت خدمات پیک شده‌اند. در واقع ۲۳ درصد اعضای ملحق شده به WTO متعهد به آزادسازی تجارت خدمات پستی و ۹۰ درصد از آنها متعهد به آزادسازی تجارت خدمات پیک شده‌اند. همچنین براساس یافته‌های این مقاله درجه آزادسازی تجارت خدمات پستی و پیک

در کشورهای مزبور به ترتیب برابر با ۸/۵ و ۷۴/۴ درصد می‌باشد. این امر نشان‌دهنده وجود تفاوت زیاد در تعهدات آزادسازی تجاری در زیربخش‌های خدمات (حتی در مورد زیربخش‌های مشابه یکدیگر) می‌باشد.

به علاوه با توجه به تجارب کشورهای مذکور این مهم مشخص می‌شود که سناریوهای کاملاً متفاوتی در قبول تعهدات آزادسازی تجاری، فراروی بخش‌های خدمات پستی و پیک ایران قرار خواهند داشت. بنابراین با توجه به تجربه‌های این کشورها در صورت پذیرش رویکرد منفی به آزادسازی تجاری هر یک از بخش‌های خدمات پستی و پیک، عدم قبول تعهد (به مانند کشورهای چین، روسیه، و عربستان سعودی در بخش خدمات پستی و کشورهای اکوادور، بلغارستان و پاناما در بخش خدمات پیک) برای ایران توصیه می‌شود. همچنین در صورت اتخاذ رویکرد مثبت و تاکید فرآیند مذاکرات بر آزادسازی تجاری بخش‌های نامبرده، سطح تعهد آزادسازی تجاری بسیار محدود (حداکثر ۱۵ درصد: مشابه کشورهای تونگا، قرقیزستان و مقدونیه در خدمات پستی و مولداوی در خدمات پیک) پیشنهاد می‌شود. ذکر این نکته ضروری است که با توجه به واقعیت‌های موجود مذاکرات تجارت بین‌الملل، ممکن است مطالب فوق با وضعیت ایران و سایر کشورهایی که در آینده به این سازمان خواهند پیوست، سازگاری کامل نداشته باشد و آنها با شرایط بسیار دشوارتری مواجه گردند. همچنین تعیین پیشنهاد اولیه سطح تعهدات آزادسازی تجارت خدمات پستی و پیک ایران در مذاکرات الحاق به WTO، مستلزم تجزیه تحلیل عوامل متعدد و مهم دیگری (همچون اهداف توسعه‌ای بخش مذکور) نیز بوده که در این مقاله مورد نظر نبوده‌اند.

## پی‌نوشت

1. Cross- border.
2. Consumption Abroad.
3. Commercial Presence.
4. Movement of Natural Persons.

\_ World Trade Organization, GATS/SC/135  
 \_ World Trade Organization, GATS/SC/136  
 \_ World Trade Organization, GATS/SC/137  
 \_ World Trade Organization, GATS/SC/138  
 \_ World Trade Organization, GATS/SC/139  
 \_ World Trade Organization, GATS/SC/140  
 \_ World Trade Organization, GATS/SC/141  
 \_ World Trade Organization, GATS/SC/142  
 \_ World Trade Organization, GATS/SC/143  
 \_ World Trade Organization, GATS/SC/144  
 \_ World Trade Organization, GATS/SC/145  
 \_ World Trade Organization, GATS/SC/146  
 \_ World Trade Organization, GATS/SC/147  
 \_ World Trade Organization, GATS/SC/148  
 \_ World Trade Organization, GATS/SC/149  
 \_ World Trade Organization, GATS/SC/150  
 \_ World Trade Organization, GATS/SC/151

گروه نویسندگان، سازمان جهانی تجارت: ساختار، قواعد و موافقت نامه‌ها، شرکت چاپ و نشر بازرگانی، تهران ۱۳۸۵.

\_ World Trade Organization, GATS/SC/98  
 \_ World Trade Organization, GATS/SC/122  
 \_ World Trade Organization, GATS/SC/123  
 \_ World Trade Organization, GATS/SC/124  
 \_ World Trade Organization, GATS/SC/125  
 \_ World Trade Organization, GATS/SC/126  
 \_ World Trade Organization, GATS/SC/127  
 \_ World Trade Organization, GATS/SC/128  
 \_ World Trade Organization, GATS/SC/129  
 \_ World Trade Organization, GATS/SC/130  
 \_ World Trade Organization, GATS/SC/131  
 \_ World Trade Organization, GATS/SC/132  
 \_ World Trade Organization, GATS/SC/133  
 \_ World Trade Organization, GATS/SC/134

